

บทที่ 8

การนิเทศการใช้หลักสูตรและการสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนโดยการทำแผนการสอน และนำแผนการสอนนั้นไปใช้ในห้องเรียน จะดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนแต่ละคนว่า ใช้หลักสูตรเป็นหรือไม่ เข้าใจจุดหมายของหลักสูตรและเนื้อหาอย่างน้อยเพียงไร สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อจุดหมายของหลักสูตรได้หรือไม่ และดำเนินการสอนได้สอดคล้องกับแผนการสอนหรือไม่ อย่างไร ครูผู้สอนแต่ละคนต้องการความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนอย่างไรบ้าง วิธีการที่จะช่วยให้ผู้บริหารแน่ใจว่า ครูในโรงเรียนสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนได้และสามารถนำแผนการสอนไปใช้ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ ส่งผลดีต่อการจัดการสอนก็คือ การนิเทศการใช้หลักสูตรและการสอน

การนิเทศการใช้หลักสูตร

การนิเทศการใช้หลักสูตร เป็นหน้าที่ของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ที่จะต้องกำกับดูแล ติดตาม ช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูใช้หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และใช้ได้อย่างถูกต้อง

ความจำเป็นในการนิเทศการใช้หลักสูตร

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรนั้น ขึ้นอยู่กับว่า ครูผู้สอนต้องรู้จักหลักสูตร ใช้หลักสูตรเป็น และสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนได้ แต่ในทางปฏิบัติตามความเป็นจริง ปรากฏว่า หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมักจะถูกใช้อยู่ในวงจำกัด ครูมักจะใช้หลักสูตรน้อยหรืออาจจะไม่ได้ใช้เลย ครูบางคนอาจจะไม่เคยเห็นหนังสือหลักสูตรด้วยซ้ำ คิดว่าแบบเรียนคือหลักสูตร ถ้าสอนได้จบตามแบบเรียน คือสอนได้จบตามหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องทำการนิเทศการใช้หลักสูตรและเป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและควบคุมดูแล และส่งเสริมให้ครูใช้หลักสูตรให้ถูกต้องให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการเป็นผู้นำการใช้หลักสูตร จึงมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการดังนี้

1. แนะนำและส่งเสริมให้ครูทุกคนในโรงเรียนให้รู้จัก เข้าใจ และใช้หลักสูตรให้เป็น โดยจะต้องจัดให้มีการประชุม ชี้แจง และปฏิบัติการตามหลักสูตรอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. จัดให้มีเอกสารหลักสูตรให้ครบถ้วนและมีจำนวนเพียงพอที่จะให้ครูใช้ได้อย่างสะดวก เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ นั้น ควรได้รับการตรวจสอบทุกปีการศึกษา เพื่อโรงเรียนจะได้จัดหาเพิ่มเติมส่วนที่ขาดหายไป หรือตัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงล้าสมัยออก นอกจากนี้ หากเป็นไปได้ควรจัดให้มีบริการให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร หากครูคนใดต้องการความช่วยเหลือ

3. จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำแผนการสอนให้ครูได้มีความรู้และทำได้ถูกต้อง

4. ควบคุมและตรวจสอบการทำแผนการสอนของครูทุกคนและทุกรายวิชา

5. ให้ครูเข้าสอนตามเวลา

6. กำกับ ติดตาม และส่งเสริมให้ครูดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอน

7. จัดระบบการนิเทศการใช้หลักสูตรและกระทำการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ

8. คิดค้นเทคนิคและเครื่องมือในการนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพ

9. ประเมินผลการนิเทศการใช้หลักสูตรของครูและพยายามหาทางปรับปรุงงานอยู่เสมอ

วิธีการนิเทศการใช้หลักสูตร

เป้าหมายของการนิเทศการใช้หลักสูตร คือ การดูแลให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง การนิเทศติดตามดูแลการใช้หลักสูตรของครูอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาการใช้หลักสูตรได้อย่างทันท่วงที และช่วยทำให้นำไปสู่การพัฒนาวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมต่อ ๆ ไป วิธีการนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรมีหลายวิธีเช่น

1. การเยี่ยมชมชั้นเรียน การตรวจสอบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในห้องเรียนนั้น ผู้บริหารสามารถทำได้ง่าย เป็นปกติและทำได้อย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์ในการบริหารน่าย่อมทราบถึงข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี แม้แต่เพียงเดินผ่านหน้าห้องเรียน สภาพต่าง ๆ เหล่านั้นจะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจได้ทันทีว่า ครูใช้หลักสูตรได้ถูกต้องหรือไม่

2. การสังเกตพฤติกรรมของครู พฤติกรรมของครูหรือการแสดงออกของครูทั้งในและนอกห้องเรียนสามารถใช้เป็นเครื่องบ่งบอกถึงการใช้หลักสูตรของครูได้

3. การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พฤติกรรมของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า การจัดการเรียนการสอนของครูเป็นอย่างไร การใช้หลักสูตรของโรงเรียนบรรลุจุดหมายตามที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ หากพฤติกรรมของนักเรียนไม่เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้บริหารจะต้องปรับพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรของตนและปรับพฤติกรรมการสอนของครูด้วยวิธีการต่าง ๆ

4. ตรวจสอบแผนการสอนของครูล่วงหน้าก่อนครูนำไปใช้สอนจริงว่า วางแผนได้ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องตามหลักสูตรหรือไม่ และติดตามผลว่า ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่บันทึกไว้หรือไม่

5. การรับฟังข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ หรือแม้แต่บุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน การรับฟังข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้เห็นปัญหาหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงการใช้หลักสูตร

6. สังเกตจากผลการปฏิบัติงานของครูรวมตลอดถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด

การนิเทศการสอน

ความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครูและกระบวนการเรียนของนักเรียน ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องดูแลให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากครูในโรงเรียนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านคุณวุฒิ วิทยวุฒิ ความสามารถ และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการจัดการเรียน

การสอนและสิ่งทีนักเรียนจะได้รับ นอกจากนี้ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษา เนื้อหา นวัตกรรมและเทคโนโลยี ความจำเป็นในการจัดการปรับปรุงและช่วยเหลือครู ผู้สอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีเพิ่มมากขึ้น ผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทที่ต้องนิเทศการสอนหรือจัดให้มีการนิเทศการสอนเพื่อช่วยเหลือครูในด้านต่างๆ เช่น วิเคราะห์และปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้ เลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน พัฒนาวิธีสอนและการใช้และการสร้างสื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ฯลฯ เป็นต้น

ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอนในโรงเรียน

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอนในโรงเรียน หมายถึง บุคลากรในโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวด และรวมถึงผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และมีประสบการณ์ในการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งที่โรงเรียนได้คัดเลือกหรือแต่งตั้ง เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้ดีขึ้น

การนิเทศการสอน ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย คือ ผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาที่มีความสามารถในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอน ให้แก่ครู ผู้รับการนิเทศได้แก่ ครูทุกคนในโรงเรียน และผู้สนับสนุนการนิเทศ ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและบุคคลภายนอก เช่น ศึกษานิเทศก์

การนิเทศการสอนภายในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ หากทั้งสองฝ่ายเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีแล้ว การนิเทศการสอนในโรงเรียนก็จะดำเนินไปได้เป็นอย่างดี

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิเทศ

ผู้นิเทศควรทำหน้าที่หลักในการนิเทศการสอน 3 ประการ คือ

1. ทำหน้าที่ตรวจสอบเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนับเป็นงานขั้นแรกในการนิเทศ เพราะการจะให้ช่วยเหลือแก่ใครนั้น ผู้ทำการช่วยเหลือจะต้องทราบก่อนว่า ผู้ที่จะได้รับการช่วยเหลือนั้น คือใคร มีปัญหาอะไร และอะไรเป็นต้นเหตุของปัญหา เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ปัญหาที่ต้องตรวจสอบก็คือ

1.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรของครู ครูส่วนมากมักจะสอนเนื้อหาตามแบบเรียน โดยไม่ได้ทำความเข้าใจให้แน่ชัดเกี่ยวกับจุดหมาย และหลักการของหลักสูตรหรือการจัดการศึกษาของชาติ การสอนจึงสอนให้นักเรียนจำแค่เนื้อหาโดยไม่ได้ใช้เนื้อหานั้นเสริมสร้างคุณสมบัติหรือลักษณะที่ต้องการตามจุดหมายของหลักสูตร

1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีสอนต่าง ๆ ผู้นิเทศต้องตรวจสอบดูว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งหรือไม่ หากครูมีความรู้อย่างผิวเผิน ความรู้ที่นักเรียนได้รับก็จะน้อยตามไปด้วย นอกจากนั้น เนื้อหาบางอย่างเป็นตัวกำหนดวิธีสอนด้วย เมื่อครูไม่เข้าใจเนื้อหาอย่างดี ก็ไม่สามารถจะใช้วิธีสอนที่ดีได้

1.3 การใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนมีชีวิตชีวา เห็นและเข้าใจได้อย่างชัดเจน และประหยัดเวลาในการสอน หากครูไม่มีความรู้ความเข้าใจ หรือใช้สื่อการเรียนการสอนไม่เป็น อาจจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน หรือใช้แล้วไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร ก็จะทำให้การสอนไม่ประสบผลสำเร็จ

1.4 ลักษณะของนักเรียนในแต่ละห้องเรียนที่มีความแตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้นิเทศจะให้ข้อเสนอแนะต่อครูเพื่อปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้นก็จำเป็นต้องศึกษาเรื่องนี้ก่อน

2. ทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนการสอน จากการตรวจสอบตามข้อ 1 ที่กล่าวมาแล้วนั้นมาเป็นรากฐานในการประเมินผลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เช่น ผลการสอนของครูก่อให้เกิดความเจริญในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนมากน้อยเพียงใด นักเรียนมีพัฒนาขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่

3. ทำหน้าที่ช่วยปรับปรุงและส่งเสริมครูให้จัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น งานในขั้นนี้ถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดของการนิเทศการสอน แต่จะทำไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร หากขาดการดำเนินการในขั้นที่ 1 และ 2 หรือทำแล้วแต่ไม่ละเอียดรอบคอบพอ งานในขั้นนี้ได้แก่

3.1 ช่วยให้ครูมีความเข้าใจอย่างชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรตลอดจนจุดหมายของการสอนในแต่ละรายวิชา และสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนได้ ทั้งนี้ ผู้นิเทศจะต้องช่วยจัดหาเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสะดวกแก่การใช้สอยและค้นคว้า

3.2 ช่วยแนะนำ และส่งเสริมให้ครูทราบถึงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่และที่จะจัดหาหรือขอยืมจากหน่วยงานอื่นได้ รวมตลอดถึงแหล่งทรัพยากรและแหล่งวิทยาการในห้องถิ่นที่ครูสามารถนำไปใช้หรือช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

3.3 ช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการและการบริหาร เช่น การจัดประชุมนิเทศครูใหม่ การจัดประชุมครูก่อนเปิดภาคเรียน การสังเกตการสอนในชั้น ฯลฯ

3.4 ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ครูปรับปรุงตนเองทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูศึกษาหาความรู้ให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ส่งเสริมให้ครูมีการศึกษา ค้นคว้าและทดลองหาวิธีการใหม่หรือความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการสอนและประเมินผลการเรียนของนักเรียน

3.5 ช่วยปรับปรุงบรรยากาศทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและสร้างบรรยากาศและอารมณ์ของทั้งครูและนักเรียนให้เกิดการอยากสอนและอยากเรียน

บทบาทและหน้าที่ของผู้รับการนิเทศ

ผู้รับการนิเทศหรือครูในโรงเรียนจะต้องมีบทบาทและหน้าที่ที่จะทำให้การนิเทศการสอนประสบผลสำเร็จ คือ

1. ต้องร่วมวิเคราะห์ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาตามความเป็นจริง
2. วางแผนร่วมกับผู้นิเทศอย่างยินดีและเต็มใจ เพื่อหาทางแก้ปัญหานั้น ๆ ต้องมีใจกว้างยอมรับความเป็นจริงด้วยเหตุและผล และรู้จักบทบาทของตนเองและผู้นิเทศ ไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข
3. ประสานงานและปรึกษาหารือกับผู้นิเทศอย่างต่อเนื่อง
4. ลงมือปฏิบัติหรือดำเนินการตามแผนที่วางไว้และยินดีรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ให้การนิเทศ
5. ร่วมประเมินผลการนิเทศการสอนเมื่อโครงการเสร็จสิ้นลงด้วยใจเป็นธรรมชาติ

บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารหรือผู้ให้การสนับสนุนการนิเทศ

ผู้บริหารโรงเรียนหรือศึกษานิเทศน์ควรมีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการนิเทศการสอนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
2. บริการและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในทุก ๆ ด้าน
3. ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศบ้างตามเวลาและ โอกาสอันควร
4. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
5. ชี้แนะแหล่งวิทยากรและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในการนิเทศ
6. สนับสนุนและส่งเสริมให้จัดกิจกรรมการนิเทศการสอนในรูปแบบต่าง ๆ
7. แสดงบทบาทการเป็นผู้นำการนิเทศการสอน
8. ร่วมวางแผนหรือเป็นที่ปรึกษาให้แก่ครูในการนิเทศการสอน
9. จัดให้มีการนิเทศการสอนและมีการประเมินการนิเทศอย่างเป็นระบบ

เทคนิคการนิเทศการสอน

การนิเทศการสอน มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาครูให้ปรับปรุงตนเองและ กิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ทำให้เกิดเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู ทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในอาชีพ และก่อให้เกิดผลที่เป็นที่ต้องการในขั้นสุดท้าย คือ การศึกษาของ นักเรียนก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจึงต้องเลือกเทคนิควิธีการ นิเทศการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ เทคนิคที่อาจนำมา ใช้ พอสรุปได้ดังนี้

1. การเสนอแนะแนวคิดและวิธีการ เป็นการบอกวิธีการคิด วิธีดำเนินการกระทำ ต่าง ๆ โดยใช้วิธีการแนะนำ ไม่ใช่ใช้การบังคับ ผู้รับการนิเทศต้องทำเป็น คิดและค้นหา วิธีดำเนินการให้เหมาะสมกับตนเองและสภาพแวดล้อม วิธีนี้ใช้ได้เหมาะสมกับครูที่มี ประสบการณ์การสอนมาบ้างแล้ว และมีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการสอน ของตนเอง

2. การพูดคุยและให้แนวคิดอย่างไม่เป็นทางการ วิธีนี้เป็นวิธีการที่สอดแทรกการ นิเทศการสอนแบบค่อยเป็นค่อยไปโดยที่ผู้ได้รับการนิเทศอาจไม่รู้ตัว โดยที่ผู้นิเทศอาจ แทรกตัวพูดคุยอยู่ในกลุ่มผู้รับการนิเทศและเมื่อมีโอกาสผู้นิเทศก็ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะสอด

แทรกเนื้อหาที่จะนิเทศเข้าไปด้วย หากผู้นิเทศมีความเป็นกันเองและเป็นที่ยอมรับของครูคนอื่น ๆ วิธีนี้จะใช้ได้ผลดี

3. การเยี่ยมชมชั้นเรียน หรือการสังเกตการสอน เป็นการนิเทศการสอนอย่างเป็นทางการ เพื่อสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูและพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อหาทางส่งเสริม ปรับปรุงตัวครูในด้านต่าง ๆ และแก้ปัญหาทางด้านการสอน การเยี่ยมชมชั้นเรียนหรือการสังเกตการสอนจะใช้ได้ผลดีหากผู้รับการนิเทศเข้าใจ จุดมุ่งหมายในการนิเทศและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การดำเนินการจึงควรทำเป็นขั้นตอนดังนี้

3.1 การวางแผนการเยี่ยมชมชั้นเรียน ผู้นิเทศจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้รับการนิเทศ ต้องให้ผู้รับการนิเทศเข้าใจว่า การเข้าสังเกตการสอนนั้นไม่ใช่การเข้ามาจับผิด แต่เพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือเพื่อช่วยปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครู และส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู หากเป็นไปได้ ควรได้มีการวางแผนการสอนร่วมกันในการปรับปรุงหรือแก้ปัญหการสอนหรือการเรียนในแต่ละประเด็นนั้น

3.2 การสังเกตการสอน ผู้นิเทศต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับครูและนักเรียน และสังเกตสิ่งที่เป็นประเด็นหลัก อาจมีการจดบันทึกหัวข้อต่าง ๆ ที่ครูแสดงออกเพื่อกันล้มพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้นิเทศที่แสดงในห้องเรียนนั้นต้องเป็นตามธรรมชาติ แสดงความเป็นมิตรและเป็นกันเอง เพื่อให้ครูและนักเรียนเกิดการผ่อนคลาย

3.3 การติดตามผล หลังจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนแล้ว ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศต้องมาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศนั้น เพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขต่าง ๆ ผู้นิเทศควรสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง อบอุ่น และเป็นมิตรในระหว่างการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

4. การสาธิตการสอน เป็นการแสดงตัวอย่างการสอนที่ดีให้ผู้รับการนิเทศได้ดู ทำให้เข้าใจในหลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับหัวเรื่อนั้น ๆ ได้มากขึ้น การสาธิตการสอนเป็นวิธีการนิเทศการสอนที่มีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง เมื่อจะสาธิตการสอนควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการดำเนินการดังนี้

4.1 ผู้ที่ทำการสาธิตจะต้องมีความรู้ และเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะสาธิตเป็นอย่างดี ไม่

จำเป็นที่จะต้องเป็นผู้นิเทศ อาจเป็นครูคนใดคนหนึ่งที่มีความสามารถหรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกก็ได้

4.2 ต้องมีการวางแผนและมีการเตรียมการอย่างดีว่า จะสาธิตการสอนในเรื่องใด

4.3 การสาธิตการสอนแต่ละครั้งควรเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ควรทำหลายเรื่องหรือหลายประเด็นมาไว้รวมกัน จะทำให้ผู้รับการนิเทศจับประเด็นไม่ถูกหรือเกิดความสับสน

4.4 การสาธิตการสอนควรจัดสภาพการณ์ให้เป็นไปตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริง ไม่ควรมีการนัดแนะกันระหว่างผู้ทำการสาธิตและนักเรียน

4.5 ผู้รับการนิเทศควรได้รับการบอกกล่าวให้รู้ล่วงหน้าว่าจะได้ชมการสาธิตในเรื่องใด และมีประเด็นหรือข้อมูลใดบ้างที่ควรสังเกตเป็นพิเศษ เพื่อนำมาวิเคราะห์ วิวิจารณ์ภายหลัง

4.6 หลังการสาธิต ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นิเทศ ผู้สาธิต และผู้รับการนิเทศ การอภิปรายหรือซักถามควรอยู่ในบรรยากาศของความเป็นกันเอง

5. การเยี่ยมชมเพื่อสังเกตการสอน เป็นการจัดให้ผู้รับการนิเทศไปสังเกตการสอนของครูคนอื่นซึ่งอาจจะสอนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันหรืออาจจะสอนอยู่ต่างโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้เห็นการปฏิบัติการสอนของครูคนอื่น ๆ เป็นการขยายโลกทัศน์และความคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้กว้างขวาง อาจจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูให้ดีขึ้น

การไปเยี่ยมชมนี้ ไม่ว่าจะไปในโรงเรียนเดียวกันหรือต่างโรงเรียน ผู้นิเทศควรชี้แนะว่า ควรสังเกตอะไรบ้างและสังเกตอย่างไร และหลังจากการเยี่ยมชมแล้ว ควรนำสิ่งที่ได้พบเห็นนั้นมาวิเคราะห์และอภิปราย จะได้หาแนวทางมาใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้ดีขึ้น

6. ใช้การจับคู่กันเอง โดยให้ครูที่อยู่ในหมวดเดียวกันหรือในระดับชั้นเดียวกันจับคู่กัน และให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนในเบื้องต้นก่อน หากแก้ไขไม่ได้ก็ต้องแจ้งให้ผู้นิเทศหรือผู้บริหารทราบ เพื่อหาทางดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีอื่นต่อ ๆ ไป

เทคนิคการนิเทศนี้ ยังมีอีกมากมายหลายวิธี การจะเลือกใช้วิธีการใดนั้น ต้องเลือกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบุคคล สภาพแวดล้อมและทรัพยากรของโรงเรียน อาจจะใช้บางวิธีหรือใช้หลายวิธีประกอบกันก็ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น

กิจกรรมการนิเทศการสอน

การนิเทศการสอนนั้น เป็นความพยายามที่จะช่วยพัฒนาและปรับปรุงครูผู้สอนให้มีความสามารถในเชิงวิชาชีพเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่พึงปรารถนา การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จึงต้องเป็นไปตามลักษณะเฉพาะของครูแต่ละคน การพัฒนาคนจึงต้องยึดหลักค่อยเป็นค่อยไป จึงจะได้ผล ต้องใช้กิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการนิเทศการสอนทั้งที่ใช้กับรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มที่อาจนำไปใช้พัฒนาครูในระหว่างประจำการมีดังนี้

1. การประชุมชี้แจงหรืออภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น ปัญหาการใช้หลักสูตร การเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการศึกษา นวัตกรรมและเทคโนโลยี การสอน เทคนิคการสอน วิธีสอนแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2. การหาทางให้ครูอ่านเอกสารวิชาการ โดยจัดให้มีห้องวิชาการของหมวดวิชา จัดหาหนังสือ เอกสาร และวารสารวิชาการต่าง ๆ ให้ครูได้อ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรืออาจให้ครูแต่ละคนได้อ่านและนำมาเสนอในหมวดวิชาหรือในโรงเรียนเพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์ และนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โรงเรียนควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดทำและใช้สื่อ และการวัดและประเมินผล ฯลฯ การจัดนี้ควรจัดในช่วงที่ครูว่างเว้นจากการสอน เช่น ในช่วงหลังสอบหรือก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อว่า ครูจำนวนมากจะได้เข้าร่วมได้และเข้าร่วมได้ตลอดการประชุมเชิงปฏิบัติการนั้น

4. การสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนการสอน โรงเรียนควรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอนในห้องเรียนเสียก่อน และสนับสนุนส่งเสริม กระตุ้นให้ครูได้ทำการวิจัย โรงเรียนอาจจัดหาที่ปรึกษาและผู้ช่วยวิจัยรวม

ตลอดทั้งจัดหาวัสดุอุปกรณ์และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถทำได้ เพื่อให้ครูรู้จักทำการวิจัยและนำผลที่ได้มาใช้ปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

5. การสาธิตการสอน โรงเรียนสามารถสาธิตการสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ครูสนใจหรือเป็นแนวคิดใหม่ให้แก่ครูในโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียน เทคนิคการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เทคนิคการใช้สื่อประกอบการสอน ฯลฯ เป็นต้น ผู้สาธิตอาจเป็นผู้นิเทศ ครูคนใดคนหนึ่งในโรงเรียนหรือบุคคลอื่นภายนอกโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น ๆ

6. การเยี่ยมชมชั้นเรียนหรือโรงเรียน การให้ครูไปเยี่ยมชมครูคนอื่นที่สอนเก่งในโรงเรียน หรือพาไปเยี่ยมชมโรงเรียนหรือชั้นเรียนในโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอนและการบริหารที่ดี เพื่อให้ครูได้เห็นแนวทางการปฏิบัติของผู้อื่น ซึ่งอาจนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

7. การสังเกตการสอนในห้องเรียน สำหรับครูใหม่หรือครูที่ไม่มีประสบการณ์ทางการสอน การนิเทศโดยการเข้าสังเกตการสอนในห้องเรียนจะช่วยทางด้านการสอนของครูได้อย่างมาก

8. การฟังคำบรรยาย โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษในหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจ

9. การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อาจมอบหมายให้ครูบางกลุ่มศึกษาหาความรู้เฉพาะเรื่องแล้วนำมารายงานในหมวดหรือในกลุ่มอภิปรายและนำไปประยุกต์ใช้ หรืออาจอนุญาตให้ครูไปศึกษาเพิ่มพูนความรู้นอกเวลาทำการสอน

ขั้นตอนการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียน

การนิเทศการสอนในโรงเรียน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากรทางด้าน การสอนน้อย ครูแต่ละคนต้องทำหน้าที่หลายอย่าง ดังนั้น โครงการนิเทศการสอนในโรงเรียน ควรเป็นโครงการของโรงเรียนกระทำกับครูทั้งโรงเรียน หรืออาจจะแยกดำเนินการเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิชาสามัญและกลุ่มวิชาชีพ และอาจทำเป็นรายบุคคลที่ต้องการการพัฒนา และปรับปรุงเฉพาะเรื่อง สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่อาจมอบหมายให้แต่ละหมวดวิชาจัดทำ แผนหรือโครงการนิเทศเฉพาะเรื่องภายในหมวดเอง เพราะมีบุคลากรจำนวนมาก หาก พบว่า มีปัญหาหรือข้อควรรู้อย่างเดียวกันหลายหมวด โรงเรียนควรเป็นผู้ดำเนินการเองใน

ประเด็นหลัก ส่วนการลงมือปฏิบัติในรายละเอียดต่าง ๆ หมวควิชาต้องเป็นผู้ดำเนินการ ภายใต้การควบคุมดูแลของหัวหน้าหมวค โรงเรียนให้ความช่วยเหลือตามที่หมวควิชา ต้องการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการต่าง ๆ มีขั้นตอนดังนี้

1. โรงเรียนแจ้งนโยบายเกี่ยวกับการนิเทศการสอนของกรมและของโรงเรียนให้ครูทุกคนได้รับทราบ ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการสอน ซึ่งแจ้งการพัฒนา งานวิชาการของโรงเรียนเพื่อนำไปประกอบการจัดทำแผนงานและโครงการนิเทศ

2. ตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยทั่วไปโรงเรียนมักแต่งตั้งผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวคและหัวหน้างาน และครูอาวุโสที่มีประสบการณ์ด้านการสอนวิชาต่าง ๆ โดย พิจารณาคุณสมบัติและความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบ เช่น มีความรับผิดชอบและตั้งใจ ทำงาน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ดี ใจกว้างไม่เห็นแก่ตัว มีจิตใจมั่นคงและ มานะอดทน ใฝ่หาความรู้และชอบการถ่ายทอดให้ผู้อื่น เป็นต้น

3. กำหนดกรอบแผนงานการนิเทศการสอนในโรงเรียน โดยการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา นโยบายของกรม นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ทรัพยากรที่ โรงเรียนมีอยู่ ฯลฯ และนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดทำแผนงานและโครงการ บางโครงการจัดอยู่ ในการรับผิดชอบของโรงเรียนและบางโครงการอาจให้หมวควิชาดำเนินการเอง

4. ดำเนินการตามแผน เป็นขั้นที่ผู้รับผิดชอบนำแผนหรือโครงการที่ได้รับอนุมัติแล้ว มาปฏิบัติ โดยดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้

5. ประเมินผลการปฏิบัติ พิจารณาว่า ผลงานที่ทำนั้นเป็นไปตามจุดประสงค์และ บรรลุเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในการปฏิบัติงานในครั้ง ต่อ ๆ ไปอย่างไร

สรุป

การนิเทศการใช้หลักสูตรและการนิเทศการสอนเป็นงานที่สำคัญของการบริหาร หลักสูตรซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในการปรับปรุงการเรียน การสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น ความสำเร็จจะมีมากน้อยเพียงไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และ ความสามารถของผู้บริหารที่จะวางมาตรการและเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ รวมทั้งใช้ภาวะผู้นำที่

จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ
ช่วยกันปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะ
ทำได้.